

שמ"ב ב' - ג': אבנר בן נר – חולשתו של בעל הכוח

רוני מגידוב

תחום הדעת: תנ"ך בחינוך הממלכתי

אוכלוסיית היעד: למורים בכיתה ט' בה נלמד ספר שמואל ב'.

רציונל: שני גורמים מרכזיים מחוללים הוראה משמעותית –

האחד הוא הסקרנות הנוצרת ממהלך נרטיבי של שיעור. הנרטיב מאפשר למורה להקנות לפרטי המידע המגוונים ולשאלות מסוגים שונים מסגרת לכידה ובמסגרת הקשר שיש לו "סיפור".

השני הוא ראיית התכנים הנלמדים כמזמנים שאלות העוסקות בנושאים מהותיים וקיומיים המעסיקים את האדם.

להשקפתנו, שני גורמים אלה הם ההכוונה העיקרית לה נדרשים המורים בבקשם רעיונות להכנת שיעוריהם.

מטרתם של המאמרים הדידקטיים היא להציע למורים סיוע, שאינו עוקף אותם ופונה במקומם אל התלמידים ומעודד אותם לשיקול הדעת, ובעיקר ליצירתיות. ההנחה הבסיסית היא שמעורבות המורה והיצירתיות שבעזרתה הוא בונה את השיעור הן מהגורמים המרכזיים המשפיעים על איכות ההוראה והלימוד המשמעותי.

משימה מרכזית של המאמר הדידקטי היא להשאיר מקום רב למורים בבואם להשתמש במהלכים הנרטיביים המוצעים בו. מצד אחד תפקיד הספר הוא להלהיב את המורים להוראת הנרטיב המוצע ולעורר בהם רצון ללמד את הפרק המקראי, ומצד שני על הספר לעודד ביקורת של המורים על הכתוב בו, ולהזמין לערוך שינויים במהלכים הנרטיביים המוצעים על פי נטיית ליבם, ובעיקר ליצור שיעור ומהלכים דידיקטיים ופדגוגיים על פי תפיסתם את פרקי הלימוד והבנתם את צרכי תלמידיהם

ההיבט הערכי של סיפור אבנר – כוח ההרס של הכוח

סיפורו של אבנר הוא סיפור על מנהיג הצובר כוח, וכוח זה משכר אותו ומובילו אל מותו. על פי קריאה זו של שמ"ב ב' - ג', לבעל הסיפור תפיסה ערכית לגבי הסכנה הטמונה בכוח השלטון; במקרה של אבנר – הסכנה מאיימת בראש ובראשונה על בעל הכוח עצמו. זהו סיפור על דמות משנית, המכין אותנו לתהליך דומה שיקרה לדמות המרכזית – דוד. גם הוא יצבור כוח שישחית אותו ויגרום לו סבל רב.

היבט ערכי חשוב הוא המודעות למחויבות, לאחריות וליסודיות; להערכת פעולותיה של דמות חייב להיות ביסוס בכתובים. הקורא נדרש להביא את עמדתו ולהציג את נקודת מבטו, ועל אלה להיות מבוססים ושקולים. הקָשָׁב לְפָתוּב אינו, על כן, רק אמצעי לפיתוח ולחידוד רגישותו של הלומד, אלא גם מדריך לכל אמירה ושיפוט, הצריכים להיסמך על הכתוב.

בהתאם לגישה זו, ראוי להזמין ביקורת גם על הקריאה בסיפור כפי שהיא מוצגת במאמר זה.

הקדמה: מי היה אבנר בן נר? מלחמת האחים הידועה פחות במקרא

אבנר בן נר היה דודו של שאול (שמ"א י"ד 51) ושימש כשר צבאו (שמ"א י"ז 55, מל"א ב' 32). לאחר מות שאול ושלושת בניו בקרב בהרי הגלבוע, המליך אבנר את איש בושת – בנו הרביעי של שאול.

מאבק מר ניצת בין תומכי איש בושת משבט בנימין, ועמם רוב שבטי ישראל, לבין שבט יהודה שהמליך עליו את דוד. על רקע מאבק זה והבאתו לידי סיום מתוארת עיקר פעילותו של אבנר.

המפגש בין גנרל שבע קרבות לבין איש צעיר בעל תכונה ייחודית – שמ"ב ב' 17 - 23

בסיפור בשמ"ב ב' 17 - 23 מתואר מפגש בין אבנר, שר צבא ותיק ושבע קרבות, לבין עשהאל, איש צעיר בעל תכונה ייחודית. העימות בין כוחות דוד בפיקודו של יואב בן צרויה לבין כוחות איש בושת בפיקוד אבנר בן נר מתנהל באזור שבט בנימין (סמוך לגבעון). בפגישת עשהאל ואבנר עצר המספר את התמונה הכוללת של שני הצבאות הנלחמים זה בזה, כדי לעשות מעין צילום תקריב (close up) המוקדש למפגש זה.

המפגש בין אבנר לבין עשהאל הוביל למותו של האיש הצעיר. מדוע מצא עשהאל את מותו בידי אבנר? האם הגנרל למוד הקרבות נהג בחוסר רגישות ובאטימות בכל הנוגע לחיי אדם וגרם בכך למות הצעיר? שיפוט הדמויות בסיפור קצר זה תלוי בהקפדה ובדיוק בקריאת הכתוב, ובעמידה על הרמזים שיובילו להתבוננות מבוססת ומעמיקה בסיטואציה המתוארת. רמזים אלה הם האמצעים הספרותיים שהמספר השתמש בהם – מילים מנחות, מבנה הדו שיח בין אבנר לבין עשהאל והתרומה שתרם לו כל אחד מהדוברים – פרטים הניתנים בהצגתו של עשהאל ובפירוט הדרך שבה נהרג בידי אבנר. על אלה נעמוד בניתוח הסיפור:

מי אשם במות עשהאל?

המילה המנחה בשירות פענוח השאלה

כמעט בכל אחד מן הפסוקים בשמ"ב ב' 19 – 23 מופיע שורש מנחה, ויש אף פסוקים שהשורש מופיע בהם יותר מפעם אחת. שורש זה יכול לשפוך אור על הסיטואציה המתוארת ועל שיקול הדעת של הקורא בבואו להעריך את הדמויות ואת מניעיהן. השורש הוא **א-ח-ר**. נראה כי באמצעות הביטוי "אַחַר, אַחֲרַי" נמסרת האובססיה המניעה את רדיפת עשהאל אחר אבנר. בהיותו קל ברגליו הוא נושף בעורפו של יריבו ואינו מרפה מן הניסיון להורגו. מה מניע את עשהאל לרדוף כך אחרי אבנר? ננסה להבין זאת מהמשך הניתוח.

מה מניע את עשהאל לרדוף כך אחרי אבנר?

כפי הנראה, עשהאל רוצה להתפאר בהישג הגדול של המלחמה – לכידת המפקד העליון של כוחות האויב. כפי שעוד נרחיב להלן, אבנר ולא איש בושת, הוא האיש החזק במחנה ישראל (רומז לכך תפקידו הפעיל של אבנר בפס' 8 – 9).

על עשהאל נאמר בפס' 18: **וַיְהִי-שָׁם, שְׁלֹשָׁה בְנֵי צְרוּיָה--יֹאבֵב וְאַבְיָשִׁי, וְעֲשָׂהאֵל; וְעֲשָׂהאֵל קָל בְּרַגְלָיו, כְּאֶחָד הַצְּבָיִם אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה. עֲשָׂהאֵל הוּא הַצֵּעִיר בְּבְנֵי צְרוּיָה, אַחִיו שֶׁל שֵׁר הַצֶּבֶא יֹאבֵב (שמ"ב י"ז 25, י"ט 14; מל"א י"א 15) וְשֶׁל רֹאשׁ סִיֵּרַת הַגִּיבּוּרִים אַבְיָשִׁי (שמ"ב כ"ג 18). ייתכן שהוא**

מבקש לרכוש לעצמו מעמד של כבוד אצל שני אחיו ולהשתוות אליהם בעיני עצמו, בעיניהם שלהם ובעיני צבא הלוחמים. אפשר שה"אָנְכִי" שלו מבטא את שאיפתו להישגים ולעוצמה הראויים לבן צרויה, ושאיפה זו היא המניעה אותו. כל כך להוט עשהאל לקרב, שאין הוא מסוגל להעריך את כוחו מול עוצמתו של אבנר. נראה כי חשב שתכונתו הייחודית – היותו קל ברגליו כאחד הצבאים אשר בשדה – מספיקה למבצע הנועז והיומרני של לכידת אבנר. אם נכונה הבנתנו זו את הסיפור, נגלית לפנינו תמונה שבה האיש הצעיר – עשהאל – הוא המתגרה בגנרל ומביא על עצמו את סופו המר. פירוש זה מתחזק מתוך ניתוח התנהגותו של אבנר: דווקא הוא, איש הקרבות, מבקש לעצור את עשהאל.

דיאלוג שהוא כמעט מונולוג

נציב את המפגש בין אבנר ובין עשהאל במבנה של דיאלוג:

כ וַיִּפֶן אַבְנֵר אַחֲרָיו וַיֹּאמֶר: הַאֲתָה זֶה עֲשֵׂהאֵל?

וַיֹּאמֶר: אָנְכִי!

כא וַיֹּאמֶר לוֹ אַבְנֵר: נָטָה לְךָ עַל-יְמִינְךָ אוֹ עַל-שְׂמאַלְךָ וְאַחֲזֵ לְךָ אֶחָד מֵהַנְּעָרִים וְקַח-לְךָ

אֶת-חֲלָצְתוֹ

וְלֹא-אַבָּה עֲשֵׂהאֵל לְסוּר מֵאַחֲרָיו.

כב וַיִּסֹּף עוֹד אַבְנֵר לֵאמֹר אֶל-עֲשֵׂהאֵל סוּר לְךָ מֵאַחֲרֵי לָמָּה אֶכְפֹּה אֶרְצָה וְאַיִךְ אֲשָׂא פָנַי

אֶל-יֹאבֵב אַחִירָה.

וַיִּמָּאן לְסוּר

וַיִּכְהוּ אַבְנֵר בְּאַחֲרֵי הַחֲנִית אֶל-הַחֲמֹשׁ

את השיח בין השניים פותח אבנר הפונה אל עשהאל שלוש פעמים. לעומתו, עשהאל משיב פעם אחת ובמילה אחת. המילה היחידה של עשהאל בשיח שבינו לבין אבנר (ובתנ"ך כולו) היא "אָנְכִי" (פס' 20). למעט מילה זו המענה שלו מתבטא בפעולה שאינה פוסקת – המשך המרדף אחר אבנר. אפשר שהמילה מייצגת את אישיותו ואת הלך רוחו – הרדיפה הנמרצת אחרי אבנר, שאיננה מרפה, נעשית למען עצמו, למען האדרת שמו.

תל אביבי – מאיזו עיר הוא? השאלה המיותרת

הפנייה הראשונה של אבנר מיותרת לכאורה, הרי זוהי שאלה רטורית: הַאֲתָה זֶה עֲשֵׂהאֵל? אבנר יודע שהאיש הצעיר שבעקבותיו הוא עשהאל שהלוא הוא פונה אליו בשמו; הקורא יודע כי הרודף הוא עשהאל; ועשהאל עצמו יודע זאת ללא ספק. לשם מה, אם כן, באה פנייה זו? אולי היא נועדה לפתוח בשיח אנושי. אפשר שאבנר מבקש להתייחס באופן אנושי ואישי אל הרודף הזה הנצמד אליו בלי להרפות. במלחמת אחים מדובר כאן, ולא במלחמה בין שני צבאות שחייליהם אנונימיים אלו לאלו.

ילד, תתעסק עם מישהו בגודל שלך

בפנייתו הבאה אל עשהאל מתייחס אבנר אל שאיפתו של הצעיר. הוא מציע לו לחזור עם שלל שהוא יכול להשיג, אתגר שעמו הוא יכול להתמודד. הוא מבין שהרדיפה אחריו היא לצורך חיזוק גבריותו ומעמדו. בפנייתו של אבנר מופיעה מילה מנחה: וַיֹּאמֶר לוֹ אַבְנֵר, נָטָה לְךָ עַל-יְמִינְךָ אוֹ עַל-שְׂמְאַלְךָ, וְאַחַז לְךָ אֶחָד מֵהַנְּעָרִים, וְקַח-לְךָ אֶת-חֶלְצָתוֹ. המילה לְךָ החוזרת בפנייה הזו של אבנר – בשבילך, לשם צרכיך – מעידה על הבנתו את הצורך של עשהאל להתבלט כגיבור בקרב. הוא מציע לו לאחוז את "אחד הנערים" ולא את האיש מספר אחד, שכן אותו לא יוכל לקבל. האובססיה של עשהאל מבטאת בסירובו "לסוּר מֵאַחֲרָיו" (פס' 21).

ניסיון לפנייה אנושית

עתה פונה אבנר אל עשהאל בפעם השלישית, ושוב, כבפנייה הראשונה – בשאלה רטורית. גם כאן עשהאל הוא המרכז: סוּר לְךָ, מֵאַחֲרָי, הוא אומר לו; לָמָּה אֶכְפֶּה, אֲרֻצָּה, וְאִיךָ אֲשָׂא פָנַי, אֶל-יֹאבֵב אַחִירָה?

מה בעצם אומר אבנר לעשהאל? הוא מנסה לחלצו מהלך הרוח ההישגי הבלתי מתפשר באמצעות הזכרת יואב אחיו, לאחר מותו (הצפוי) של עשהאל. אבנר מבקש להעמיד את עשהאל על הטרגדיה האנושית שהסובל ממנה יהיה אותו אדם עצמו שאת הערכתו הוא רודף ואת אישורו הוא מחפש. ואולם גם בכך אבנר אינו מצליח להסיט את עשהאל מדרכו.

הקץ לדיבורים

מפקד הצבא אינו יכול עוד להמשיך ולעסוק באיש הצעיר הרודף אחריו ומפריע לו לנהל את המלחמה. הניסיון להרחיקו ולהימנע מעימות לא צלח. על אבנר לעצור את עשהאל באלימות. יש לא מעט אירוניה בתיאור מותו של עשהאל בפס' 23: וַיָּכֹהוּ אַבְנֵר בְּאַחֲרֵי הַחֲנִית אֶל-הַחֹמֶשׁ וַיִּצָּא הַחֲנִית מֵאַחֲרָיו וַיָּפֹל-שָׁם.

התנועה האופקית האובססיבית של עשהאל הפכה לאנכית – וַיָּפֹל-שָׁם וַיָּמָת תְּחִנָּתוֹ. השורש המנחה א-ח-ר אינו קשור עוד לעשהאל הרודף אחר אבנר. הפעם החנית של אבנר היא זו שאחרי עשהאל.

אבנר המנוסה בלחימה הורג את הצעיר הזריז בקלות רבה ובהפתעה מוחלטת. הוא הורג אותו בלי להסתובב אליו, והמכה איננה ניחתת באמצעות חוד החנית אלא באמצעות חלקה האחורי. ידיו החזקות ולמודות המלחמה של אבנר מחדירות את החנית מצדה הקהה לתוך גופו של עשהאל, והיא יוצאת מגבו. הייתה זו מכה מהירה, מפתיעה ובעלת עוצמה אדירה, שאינה מאפשרת לבעל הרגליים הקלות לחמוק ממנה – עוצמה שהגנרל הוותיק לא מיהר להשתמש בה וביקש להימנע ממנה.

עוד היבט בשיח – הפסיכולוג הטוב שבגנרלים

על פי קריאתנו, אבנר ביקש למנוע את מותו של עשהאל. הוא הבין כי עשהאל משתוקק לשוב מהקרב עטור ניצחון, כשבידיו ההישג המרשים של הריגת מפקד צבא האויב. בעצם פנייתו אליו בשמו נראה שאבנר ביקש לפתוח בשיחה עם עשהאל. הוא הציע לו לחזור למחנהו ובידיו הישג המתאים למידתו ואף ניסה לפנות לרגשותיו כשתיאר בפניו את יואב העתיד להתאבל על מותו. ואולם ניתן לקרוא את דבריו של אבנר, שכוונתם הייתה למנוע את מות עשהאל, גם כהתגרות בו. לעניות דעתי, לא מתוך כוונה, אלא מתוך חוסר רגישות וחספוס של איש צבא. כשאיש צעיר, המרגיש קומפּטְנְטִי מאוד, רוצה להשיג הישגים מרשימים, מופנה אל "נער במידתו" – אָחָד מֵהַנְּעָרִים (פס' 21) בלשונו של אבנר – אין במעשה מתן מענה אמיתי לרצונותיו, והוא אף עשוי להתפרש מנקודת מבטו של השומע כזלזול ביכולותיו. פנייה מעין זו יכולה הייתה להשיג את ההפך: בכוחה היה להלהיב את עשהאל ולאתגר אותו לעמוד מול שר הצבא הוותיק והמנוסה. גם הזכרתו של יואב כאח שכול ייתכן שהצית את עשהאל, שהרי התכוון להופיע בפני יואב כמנצח. הצגת התמונה כאילו הוא מנוצח, מובס ומומת הייתה מחוץ לאופק מחשבותיו ויכולתו לדמיין. עשהאל נמצא על מסלול חלומות אחר. במהלך קרב הנסיגה שעל אבנר לנהל, יכולתו להיות קשוב ורגיש יותר לצרכיו של עשהאל מוגבלת. משום כך ככל הנראה לא הצליח בדבריו להניאו מלצאת נגדו. וכמובן – שאיפתו הגדולה של עשהאל, הפנטזיה לחזור אל שני אחיו כמנצח, עיוורה אותו, והוא כשל בהבנת המציאות. כישלון שעלה לו בחייו. אבנר עתיד להיכשל באופן דומה.

סיכום – הימנעות משימוש בכוח

לפנינו אם כן גנרל בטוח בעצמו, היודע היטב את מלאכת ההרג, אבל אין הוא ממהר להשתמש במיומנותו זו. ההכרה בכוחו אינה מעבירה אותו על דעתו. הוא מבין את הצעיר הרודף אחריו, מנסה לכבד אותו ובעיקר להימנע ככל האפשר מלהשתמש בכוחו ובעוצמתו בטרם מיצה את כל האפשרויות למנוע הרג מיותר.

צבירת הכוח של אבנר שמ"ב ג' 1 - 12

במהלך המאבק בין בית שאול לבין מחנה דוד הלך ביטחונו של אבנר ותפח לממדים שבסופו של דבר הביאו למותו שלו. וְתֵהִי הַמְּלַחְמָה אַרְכָּה בֵּין בֵּית שָׁאוּל וּבֵין בֵּית דָּוִד וְדָוִד הֵלֵךְ וְחָזַק וּבֵית שָׁאוּל הֵלְכִים וְדָלִים. {ס} ב וילדו (וַיִּלְדוּ) לְדָוִד בָּנִים בְּחֶבְרוֹן וַיְהִי בְּכוֹרוֹ אֲמֹנֹן לְאַחִינֹעַם הַיִּזְרְעֵאלִית. ג וּמִשָּׁנָהוּ כָּלָאֵב לֵאבִיגַל (לְאַבִּיגַיל) אִשְׁתּוֹ נָבָל הַכַּרְמֶלִי וְהַשְּׁלִשִׁי אֲבִשָׁלוֹם בֶּן-מַעֲכָה בֶת-תְּלָמִי מֶלֶךְ גִּשּׁוּר. ד וְהָרְבִיעִי אֲדֹנִיָּה בֶן-חַגִּית וְהַחֲמִישִׁי שִׁפְטָיָה בֶן-אֲבִיטָל. ה וְהַשְּׁשִׁי

יִתְרַעַם לְעַגְלָה אִשֶׁת דָּוִד אֵלֶּה יִלְדוּ לְדָוִד בְּחִבְרוֹן. וַיְהִי בְּהֵיוֹת הַמֶּלֶחֶמָה בֵּין בֵּית שָׁאוּל

וּבֵין בֵּית דָּוִד וְאַבְנֵר הָיָה מִתְחַזֵּק בְּבֵית שָׁאוּל

במהלך מלחמת האחים מחזק דוד את ביתו ואת שושלתו, לוקח לו נשים, קושר קשרים ומוליד בנים. ולעומת זאת במחנה איש בושתי ריב ומחלוקת הקשורים באישה, רצפה בת איה, פילגשו של שאול. ריב זה יוצר קרע בין איש בושתי לבין אבנר. מחילופי הדברים בין השניים ברור שאבנר הוא האיש החזק, וברור גם שהוא מודע לכך. נשים לב לפסוקים 1 ו 6. במלחמה ככלל מפסיד מחנה איש בושתי. ואולם במלחמה פעמים רבות יש גם מרוויחים – גנרלים, סוחרי נשק, מקימי עמדות הגנה וכיוצא בהם. מעמדו של אבנר כשר הצבא התחזק מאוד בתוך מחנה איש בושתי.

מהמסופר לא ברור אם בא אבנר על פילגש שאול. מכל מקום הוא נחשד בכך. קשר כזה הוא פגיעה במעמדו של המלך הנוכחי. הבא אל אשת המלך הקודם, אל פילגשו או אף אל סוכנת ביתו, חותר בכך אל מעמד לגיטימי המקנה לו את הזכות להיות המלך הבא. כך אבשלום ששכב לעיני כל ישראל עם פילגשי דוד כשמרד בו (ט"ז 20 – 23). וכך אדוניה שביקש לבוא על אבישג סוכנת דוד (מלכ"א ב' 13 – 25), בקשה שעלתה לו בחייו כי נתפסה כשאיפה לתפוס את כס המלוכה.

בריב בין אבנר לאיש בושתי (שמ"ב ג' 6-11 נזכר איש בושתי פעם אחת (פס' 8), ואין זה מקרי – שכן המחבר מקפיד להחסיר את שמו של איש בושתי בן שאול:

וּלְשָׁאוּל פִּלְגֶשֶׁת, וְשָׁמָּה רָצְפָה בַת-אִיָּה; וַיֹּאמֶר, אֶל-אַבְנֵר, מִדְּוֵעַ בָּאתָה, אֶל-פִּלְגֶשֶׁת אֲבִי (פס' 7). מיהו "האומר" בפסוק? המשפט הראשון מדבר על שאול ורצפה, ואילו במשפט השני המספר

אינו מזכיר את שם האומר – הלוא הוא איש בושתי.

כך גם בפס' 11: וְלֹא-יָכַל עוֹד, לְהִשָּׁיב אֶת-אַבְנֵר דְּבָר, מִיִּרְאָתוֹ, אֹתוֹ – בפס' 10 מדבר אבנר, והמעבר אל איש בושתי, הסופג את התפרצותו של שר הצבא שלו, אינו מלווה בציון שמו של נושאו החדש של המשפט.

המספר מקפיד להתעלם מאיש בושתי וכך מבטא את החולשה וחוסר האונים של מי שאמור לרשת את המלך הראשון. לעומתו, אבנר נזכר בקטע חמש פעמים. כשם שמיעוט הזכרתו של איש בושתי היא דרכו של המספר להעיד על חולשתו, כך ריבוי הזכרתו של אבנר מעיד על הכוח שצבר בבית איש בושתי. הדבר אף נאמר מפורשות בפס' 6: וַיְהִי, בְּהֵיוֹת הַמֶּלֶחֶמָה, בֵּין בֵּית שָׁאוּל, וּבֵין בֵּית דָּוִד; וְאַבְנֵר הָיָה מִתְחַזֵּק, בְּבֵית שָׁאוּל, וְנִיכַר הֵיטֵב בַּדְּבָרִי אַבְנֵר הֵן בַּדְּחוּתוֹ אֶת הָאִשְׁמָה הַמוֹטַחַת בּוֹ מִצַּד אִישׁ בּוֹשֶׁת וְהֵן בַּתְּפִיסָתוֹ אֶת עֲצָמוֹ כִּמִּי שֶׁמִּנְהַל מִשָּׂא וּמִתֵּן עִם דָּוִד:

כֹּה-יַעֲשֶׂה אֱלֹהִים לְאַבְנֵר, וְכֹה יִסִּיף לוֹ: כִּי, כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְדָוִד--כִּי-יִכַן, אֶעֱשֶׂה-לוֹ (פס' 9). אבנר תופס את עצמו כמגשים את שבועת אלוהים לדוד – בו תלויה התגשמות התכנית האלוהית.

הוא משמש כביכול נציגו של האל עלי אדמות והמוציא לפועל של כוונותיו.

[פנייתו של אבנר לדוד – "למי ארץ"](#)

גם בפנייתו אל דוד תחושת עוצמתו של אבנר מבוטאת היטב: - וַיִּשְׁלַח אַבְנֵר מִלְאָכִים אֶל-דָּוִד
תַּחֲתָיו לֵאמֹר, לְמִי-אֶרְץ. לֵאמֹר, כָּרְתָה בְרִיתְךָ אִתִּי, וְהָיָה יָדִי עִמָּךְ, לְהִסָּב אֵלֶיךָ
אֶת-כָּל-יִשְׂרָאֵל (פס' 12).

"למי ארץ?" שואל אבנר את דוד שאלה רטורית.

למה כוונתו במילים אלו? לדוד הארץ? על פי פירוש זה, אבנר הוא שיכול להסב את הארץ לבעליה
החוקיים.

שמה לאבנר הארץ, וברצותו יתננה לאיש בושט וברצותו יתננה לדוד?

ואולי לאלוהים הארץ, אבל בידי אבנר המפתח להגשים את רצון האל ולתיתה לדוד?

בפס' 12 אבנר משתמש בפועל בבניין הפעיל – "להסב": וְהָיָה יָדִי עִמָּךְ לְהִסָּב אֵלֶיךָ אֶת כָּל
יִשְׂרָאֵל. בבניין זה השתמש המספר ברצף הפעולות של אבנר המתוארות גם בפרק ב' 8 - 9 – וַאֲבָנֵר
בֶּן-נֵר, שֶׁר-צָבָא אֲשֶׁר לְשָׂאוֹל--לָקַח, אֶת-אִישׁ בֶּשֶׁת בֶּן-שָׂאוֹל, וַיַּעֲבְרֵהוּ, מִחֲנָיִם. ט
וַיִּמְלֹכֵהוּ, אֶל-הַגִּלְעָד, וְאֶל-הָאֲשׁוּרִי, וְאֶל-יִזְרְעֵאל; וְעַל-אֶפְרַיִם, וְעַל-בִּנְיָמִן, וְעַל-יִשְׂרָאֵל,
כָּלָה - אבנר הוא, אם כן, מעביר, מקים, ממליך ומסב (ראו ג' 10).

מעמדו של אבנר כמקשר ומגשר

מנקודת מבטו של דוד, הברית עם אבנר כדאית ביותר, שכן בכוח השכנוע שלו יעברו שבטי ישראל
התומכים באיש בושט לצדו של דוד, וכך תסתיים מלחמת האחים בת שבע השנים. אבנר בוטח בכוחו
להביא לדוד את כל ישראל תחת שלטונו וביכולתו לנהל את העניינים לפי רצונו והבנתו.

פס' 19 – 21 גם מלמדים על הצלחת שליחות של אבנר. אף גרעין ההתנגדות הקשה ביותר – משבט
בנימין – התרצה ותמך במצטרפים אל דוד. אבנר מרגיש ללא ספק כי הכול תלוי בו, והוא בטוח ביכולת
התיווך והשכנוע שלו המוכיחה עצמה לעיני כול.

וַיִּדְבֵר גַּם-אַבְנֵר בְּאָזְנֵי בְנֵימִין וַיִּלְךָ גַּם-אַבְנֵר לְדַבֵּר בְּאָזְנֵי דָוִד בְּחִבְרוֹן אֶת כָּל-אֲשֶׁר-טוֹב
בְּעֵינֵי יִשְׂרָאֵל וּבְעֵינֵי כָל-בֵּית בְּנֵימִן. כ וַיָּבֵא אַבְנֵר אֶל-דָּוִד חִבְרוֹן וְאֵתוֹ עֲשָׂרִים אַנְשִׁים וַיַּעַשׂ
דָּוִד לְאַבְנֵר וּלְאַנְשֵׁים אֲשֶׁר-אֵתוֹ מִשְׁתָּה. כא וַיֹּאמֶר אַבְנֵר אֶל-דָּוִד אָקוּמָה וְאֵלְכָה וְאֶקְבְּצָה
אֶל-אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ אֶת-כָּל-יִשְׂרָאֵל וַיְכַרְתּוּ אֶתְךָ בְּרִית וּמִלְכָתְךָ בְּכָל אֲשֶׁר-תִּאָוֶה נַפְשְׁךָ... נראה
שהביטחון בנחיצותו, בערכו ובכוחו הוא שהרדים באבנר את חוש הזהירות ואיפשר ליואב להורגו
בעורמה. סיפור הריגתו בשמ"ב ג' 20 – 27 הוא תיאור של אבנר הבוטח בעצמו ביציאתו מהמשתה
שדוד עשה לכבודו. כל כך שם אבנר את מבטחו בחשיבותו עבור מחנה דוד וכל כך היה מלא בהכרת
ערך עצמו, שאיפשר ליואב להטותו בדברי אשליה אל מקום צר, שם מצא את מותו במכה אל החומש,
ממש באותו האופן שהוא עצמו הרג בעבר את עשהאל.

וַיֵּצֵא יוֹאֵב מֵעַם דָּוִד וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים אַחֲרַי אֲבָנֵר וַיֵּשְׁבוּ אֹתוֹ מְבוֹר הַסָּרָה וְדָוִד לֹא יָדָע. כִּי וַיֵּשֶׁב אֲבָנֵר חֶבְרוֹן וַיִּטְהֹר יוֹאֵב אֶל-תּוֹךְ הַשָּׁעַר לְדַבֵּר אֹתוֹ בְּשִׁלִּי וַיִּכְהוּ שָׁם הַחֹמֶשׁ וַיָּמָת בְּדָם עֶשְׂהָאֵל אָחִיו. (פס' 27). המשקל הרב שייחס לתרומתו למחנה דוד הקהה את אבחנותיו. הוא לא ראה את קנאתו של יואב שחש שמעמדו כשר צבא מאוים עם המעבר של אבנר אל כוחות דוד, ולא ראה את שאיפתו של יואב לנקום בו על הרג עשהאל אחיו. ביטחונו של אבנר בכוחו במפגש עם עשהאל איפשר לו לראות את יריבו, לפנות אל מניעיו ולנסות להימנע מלהרוג אותו. משהתעצם כוחו, והוא נשען על עוצמתו, נאטם מלהבין כי אינטרסים נוספים מניעים את המאורעות וכי עליו להכירם ולהישמר מפניהם.

עמיר בניון, אבנר בן נר ואנו – לומדי המקרא

בשירו של עמיר בניון "הכול עד לכאן" באה לידי ביטוי תחושתו של אדם שחוזה את כוחו ועוצמתו והבין כי תחושה זו גורמת לו לחיות בתוך בועה, בזיוף ובטשטוש מְשֻׁטָה. למרבית המזל, שלא כאבנר לא שילם בניון בחייו על תחושה זו והוא זוכה להכיר במה שעבר עליו, להתאפס, להתאזן, להביע בשירו את תובנותיו וליצור שוב בדרך הנכונה לו.

הכול עד לכאן, מילים ולחן: עמיר בניון

מנגינות מדומות, משטות, מזיפות מטשטשות לי את שביל הזהב מתנגנות בי, משקרות לי, מציקות. רציתי להביא קצת, להרגיש איזה ערך וסמכתי עלייך שאת תגלי לי את הדרך. ונשמתי אוויר מזוהם והלכתי בערך התהלכתי שולל עד לכאן.	אני רואה, אני מרגיש אני רוצה, אני אדיש אני חכם, אני יכול אני גיבור כל כך גדול הכול אני, אני הכול אני חזק, אני בתוך בועה סתם מנופח בלי שום ערך וידעתי בסופו של דבר, היא תתפוצץ לי בדרך התביישתי, כמו מצורע הרגשתי בערך ואולי זה הכול עד לכאן והלוואי שזה הכול עד לכאן
אנשים ישנים, משתגעים, מתנשאים רוקדים ונשרפים לאורו של ירח, להשתגע, להתבדח, סתם כי מישוהו רצה כל כך להרגיש כמו איזה מלך וסמך רק עלייך, שאת תגלי לו את הדרך ואמרת לו שהוא מיוחד הוא אוהב שאת משקרת הזיות, הזיות עד לכאן.	אני רואה, אני מרגיש אני רוצה, אני אדיש אני חכם, אני יכול אני גיבור כל כך גדול הכול אני, אני הכול אני חזק, אני בתוך בועה סתם מנופח בלי שום ערך וידעתי בסופו של דבר, היא תתפוצץ לי בדרך התביישתי, כמו מצורע הרגשתי בערך ואולי זה הכול עד לכאן והלוואי שזה הכול עד לכאן

לשמיעת השיר וצפייה בקליפ - <http://www.youtube.com/watch?v=4BmqsvK9bU>

וכך מנתה ליאור ששון ממערכת msn את מהלך יצירתו של בניון:

"ניצחת אתי הכול", שיר האהבה של עמיר בניון, היה לא רק השיר הכי יפה בקריירה שלו, אלא אחד היפים שנכתבו במוזיקה הישראלית בשנים האחרונות. אבל האלבום שנקרא על

שם השיר היה בינוני. הרבה מילים גדולות, שסבלו לחנים חלשים ותחושה כללית שבניין מאבד קצת את הדרך. אך כמו בכל שלב אחר בקריירה הקצרה והאינטנסיבית שלו, בניין הוא המצפון הכי טוב של עצמו. "מנגינות מדומות משטות מזייפות מטשטשות לי את שביל הזהב, [...] התהלכתי שולל עד לכאן," הוא שר בתקליט "הכול עד לכאן" ומתחיל בעצם את הדרך מחדש. בניין נוטש באלבום הזה את הצליל האלקטרוני שאפיין את שני אלבומיו האחרונים, וזה עושה לו רק טוב...

נראה שבנקודת הזמן הזו בקריירה שלו, אחרי שבע שנים שהניבו חמישה אלבומים, בניין נשאר נאמן רק לעצמו ולמוזיקה. "אני בתוך בועה, סתם מנופח בלי שום ערך, וידעתי בסופו של דבר היא תתפוצץ לי בדרך," הוא שר באותו חשבון נפש מדויק שהיה הסוגנית הראשונה מהאלבום. הוא מתייחס כאן ישירות למהלכים הדרמטיים שהתרחשו בקריירה שלו בשנתיים האחרונות: בניין פרש מהופעות, סירב לקבל את פרס אקו"ם בתואנה שהם פוגעים באמנים, חזר הביתה, התעלם מהתקשורת ועזב את חברת התקליטים שנאמנה בעיקר לשיקולי מסחריות. זה היה סיכון לא קטן. בניין יכול היה באותה מידה להישאר בלי כלום, אבל אלה בדיוק המקומות מהם ניתן לייצר אמנות גדולה באמת. במובן הזה "הכול עד לכאן" הוא הניצחון הגדול של בניין."

יצירות פרי רוח האדם – של המקרא ושל בניין במקרה זה – עוסקות בתופעות אנושיות. לכן אף שבניין אינו מזכיר אירועים מן המקרא אפשר להשתמש בשירו כדי לראות תופעה אנושית בהקשריה השונים. עם תובנה אנושית, בהיותה על זמנית, יכול להזדהות כל אדם בכל זמן. בסיפורנו ובשיר "הכול עד לכאן" התופעה האנושית היא אובדן דרך בשל תחושת כוח, תחושת "אני ואפסי עוד". במקרה של אבנר איש הצבא, הובילה תחושתו אל מותו; במקרה של עמיר בניין האמן והיוצר, הובילה התחושה לפגיעה ביצירתו.

ביבליוגרפיה

שמעון בר אפרת, **שמואל ב'** (מקרא לישראל), תל אביב ירושלים תשנ"ו, עמ' 21 – 28.

על משמעות הביטוי "אני" ואפסי עוד" ראו

http://hebrewlog.blogspot.com/2004/06/blog-post_06.html